

RJ-Uiting 2022-6: Ontwerp-alinea's toepassing effectieve-rentemethode onder waardering tegen geamortiseerde kostprijs

Inleiding

De Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ) heeft geconstateerd dat er in de praktijk onduidelijkheid bestaat over de toepassing van de effectieve-rentemethode bij waardering van financiële instrumenten tegen de geamortiseerde kostprijs.

De RJ stelt daarom de volgende wijzigingen voor:

- het opnemen van bepalingen in hoofdstuk 290 'Financiële instrumenten' voor het verwerken van een wijziging van de contractuele voorwaarden van een financieel instrument die niet resulteert in een belangrijke verandering van de economische realiteit met betrekking tot dat financiële instrument;
- het opnemen van de bepalingen inzake het toepassen van de effectieve-rentemethode in paragraaf 5 van hoofdstuk 290 in plaats van alleen onder de definities; en
- het verduidelijken van alinea 109 van hoofdstuk 115 'Criteria voor opname en vermelding van gegevens'. Een dergelijke verduidelijking wordt ook voorgesteld in alinea 108a van hoofdstuk A2 'Verwerking en waardering' in de RJk-bundel.

Nadere toelichting van de voorgestelde wijzigingen

De RJ stelt voor bepalingen op te nemen over de verwerking van een wijziging van de contractuele voorwaarden van een financieel instrument gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs die niet resulteert in een belangrijke verandering van de economische realiteit met betrekking tot dat financiële instrument waardoor dat financiële instrument op de balans blijft opgenomen. Indien de contractuele kasstromen als gevolg hiervan wijzigen, stelt de RJ voor om - in lijn met de praktijk - de volgende twee verwerkingswijzen toe te staan:

- a) het effect van de gewijzigde contractuele kasstromen direct in het resultaat verwerken; of
- b) het effect van de gewijzigde contractuele kasstromen over de resterende verwachte looptijd van het financieel instrument in het resultaat verwerken door het aanpassen van de effectieve-rentevoet.

Naar het oordeel van de RJ geven beide verwerkingswijzen invulling aan de normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd voor het geven van een getrouw beeld. De eerste verwerkingswijze is voorts in overeenstemming met de voorgeschreven verwerkingswijze onder IFRS (met mogelijke uitzonderingen bij hele specifieke feitenpatronen). Een rechtspersoon dient een van deze verwerkingswijzen te kiezen waarbij rekening dient te worden gehouden met de vereiste stelselmatigheid zoals bepaald in

hoofdstuk 140 ‘Stelselwijzigingen’ bij vergelijkbare feitenpatronen. Ook wordt voorgesteld om het bestaande voorbeeld in bijlage 1 bij hoofdstuk 290 over toepassing van de effectieve-rentemethode uit te breiden om de verwerking van de genoemde verwerkingswijzen te illustreren.

Daarnaast stelt de RJ voor in paragraaf 5 van hoofdstuk 290 bepalingen op te nemen over de toepassing van waardering tegen de geamortiseerde kostprijs. De voorgestelde bepalingen zijn gebaseerd op de huidige definities van de geamortiseerde kostprijs, de effectieve-rentemethode en de effectieve rentevoet opgenomen in paragraaf 0 van hoofdstuk 290. Hiermee wordt geen inhoudelijke wijziging beoogd. Reden is om de toepassing van de geamortiseerde kostprijs en de effectieve-rentemethode meer aandacht te geven in paragraaf 5 van hoofdstuk 290. De definities in paragraaf 0 van hoofdstuk 290 zijn dientengevolge ingekort.

De RJ wil verder verduidelijken dat de toepassing van de eerste voornoemde verwerkingswijze niet strijdig is met de bepaling in alinea 109 van hoofdstuk 115. In die alinea staat dat als een transactie niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot een actief of een post van het vreemd vermogen, het actief of de post van het vreemd vermogen op de balans dient te blijven. Dergelijke transacties dienen volgens deze alinea evenmin aanleiding te geven tot het verantwoorden van resultaten. Deze laatste bepaling kan gelezen worden alsof het niet is toegestaan enig resultaat te verwerken onder toepassing van de eerste verwerkingswijze die in deze uiting wordt voorgesteld. De RJ benadrukt dat de bepaling in alinea 109 van hoofdstuk 115 dit niet beoogt. De RJ stelt daarom voor om deze bepaling aan te passen. De voorgestelde tekst luidt: ‘Dergelijke transacties geven in beginsel geen aanleiding tot het verantwoorden van resultaten’. Eenzelfde aanpassing wordt voorgesteld voor alinea 108a van hoofdstuk A2 in de RJk-bundel.

Ingangsdatum

De RJ stelt voor de wijzigingen van kracht te laten zijn voor verslagjaren die aanvangen op of na 1 januari 2023. Mede gezien de aard van deze wijzigingen is eerdere toepassing toegestaan.

Commentaarperiode

De RJ nodigt u uit tot het inzenden van reacties en commentaren op deze RJ-Uiting. Deze kunnen tot uiterlijk 30 juni 2022 worden ingediend bij het RJ-secretariaat, bij voorkeur per e-mail (secretariaat@rjnet.nl). Commentaren zullen als openbare informatie worden behandeld en op de RJ-website gepubliceerd, tenzij door respondenten is aangegeven dat het commentaar geheel of gedeeltelijk moet worden aangemerkt als vertrouwelijk.

Amsterdam, 30 mei 2022

Bijlage: Voorgestelde wijzigingen RJ-bundel en RJk-bundel

Voorgestelde wijzigingen RJ-bundel

Alinea 109 van hoofdstuk 115:

Een op de balans opgenomen actief of post van het vreemd vermogen dient op de balans te blijven indien een transactie niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot dit actief of deze post van het vreemd vermogen. ~~Dergelijke transacties dienen evenmin aanleiding te geven tot het verantwoorden van resultaten.~~ Dergelijke transacties geven in beginsel geen aanleiding tot het verantwoorden van resultaten. Deze situatie kan zich bijvoorbeeld voordoen indien ~~de een~~ transactie vanuit het gezichtspunt van de economische realiteit moet worden beschouwd als een (her)financiering van een ~~bestaand~~ reeds op de balans opgenomen actief in plaats van een verkoop van dat actief.

Bij de beoordeling of sprake is van een belangrijke verandering in de economische realiteit dient te worden uitgegaan van die economische voordelen en risico's die zich naar waarschijnlijkheid in de praktijk zullen voordoen, en niet op voordelen en risico's waarvan redelijkerwijze niet te verwachten is dat zij zich voordoen. Bij de beoordeling van risico's inzake een debiteurenportefeuille betekent dit bijvoorbeeld dat wordt uitgegaan van het redelijkerwijs te schatten risico van oninbaarheid en niet van het maximaal mogelijke risico. Indien de juridische overdracht van de debiteurenportefeuille niet leidt tot een belangrijke verandering in het feitelijk verwachte risico van oninbaarheid blijft de debiteurenportefeuille op de balans.

Overwegingen met betrekking tot waardering tegen geamortiseerde kostprijs

Alinea 523a van hoofdstuk 290:

De geamortiseerde kostprijs is het bedrag waarvoor een financieel actief of een financiële verplichting bij de eerste verwerking in de balans wordt opgenomen, verminderd met aflossingen op de hoofdsom, vermeerderd of verminderd met de via de effectieve-rentemethode bepaalde cumulatieve amortisatie van het verschil tussen dat eerste bedrag en het aflossingsbedrag en verminderd met eventuele afboekingen (direct, dan wel door het vormen van een voorziening) wegens bijzondere waardeverminderingen of oninbaarheid.

De effectieve-rentemethode is een methode voor het berekenen van de geamortiseerde kostprijs van een financieel actief of een financiële verplichting (of een groep van financiële activa of financiële verplichtingen) en voor het toerekenen van rentebaten en rentelasten aan de desbetreffende periode op basis van de effectieve rentevoet. Het toepassen van lineaire amortisatie bij het bepalen van de geamortiseerde kostprijs in plaats van het toepassen van de effectieve-rentemethode wordt als alternatief toegestaan indien lineaire amortisatie niet tot belangrijke verschillen leidt ten opzichte van het toepassen van de effectieve-rentemethode.

De effectieve rentevoet is de rentevoet die de verwachte stroom van toekomstige betalingen of ontvangsten van liquide middelen tijdens de verwachte looptijd van een financieel instrument gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs of, indien relevant, een kortere periode, exact disconteert tot de nettoboekwaarde van het financiële actief of de financiële verplichting. De effectieve rentevoet wordt vastgesteld op het moment van eerste verwerking. Bij de berekening van de effectieve rentevoet maakt de rechtspersoon een schatting van de kasstromen, waarbij rekening wordt gehouden met alle contractuele bepalingen van het

financiële instrument (bijvoorbeeld vooruitbetaling, vervroegde aflossing en andere opties), maar niet met toekomstige kredietverliezen.

In de berekening worden alle door de contractpartijen betaalde of ontvangen provisies en vergoedingen opgenomen die integraal deel uitmaken van de effectieve rentevoet, alsmede transactiekosten, en alle overige premies en kortingen. Er wordt verondersteld dat de kasstromen en de verwachte looptijd van een financieel instrument of een groep van vergelijkbare financiële instrumenten betrouwbaar kan worden geschat. In het zeldzame geval waarin de kasstromen of de verwachte looptijd van het financiële instrument (of groep van financiële instrumenten) niet betrouwbaar kunnen, respectievelijk kan, worden geschat, gaat de rechtspersoon uit van de contractueel bepaalde kasstromen over de gehele contractduur van het financiële instrument (of groep van financiële instrumenten).

In bijlage 1 bij dit hoofdstuk is een voorbeeld van de toepassing van de effectieve-rentemethode uiteengezet.

Alinea 523b van hoofdstuk 290:

Een financieel instrument gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs waarvan de contractuele voorwaarden worden gewijzigd zonder dat dit resulteert in een belangrijke verandering in de economische realiteit, blijft op de balans opgenomen. Indien de contractuele kasstromen als gevolg hiervan wijzigen zijn de volgende verwerkingwijzen mogelijk:

- a) het effect van de gewijzigde contractuele kasstromen direct in het resultaat verwerken; of
- b) het effect van de gewijzigde contractuele kasstromen over de resterende verwachte looptijd van het financieel instrument in het resultaat verwerken door het aanpassen van de effectieve-rentevoet.

Onder verwerkingwijze a. wordt het effect van de wijziging bepaald door de geamortiseerde kostprijs van het financiële instrument te herberekenen als de contante waarde van de gewijzigde contractuele kasstromen, verdisconteerd tegen de oorspronkelijke effectieve rentevoet van het financiële instrument verminderd met eventuele afboekingen wegens bijzondere waardeverminderingen of oninbaarheid. Een eventueel verschil met de geamortiseerde kostprijs van het financiële instrument direct voorafgaand aan de wijziging wordt dan direct als resultaat verwerkt.

Onder verwerkingwijze b. wordt aan de hand van de gewijzigde contractuele kasstromen een nieuwe effectieve rentevoet berekend. De nieuwe effectieve rentevoet is de rentevoet die de nieuw overeengekomen contractuele kasstromen tijdens de resterende verwachte looptijd van het financiële instrument disconteert tot de geamortiseerde kostprijs van het financiële instrument direct voorafgaand aan de wijziging.

In bijlage 1 bij dit hoofdstuk wordt de toepassing van deze beide verwerkingwijzen geïllustreerd.

Overige voorgestelde tekstuele wijzigingen in de definities opgenomen onder RJ 290.0:

Effectieve rentevoet: de rentevoet die de verwachte stroom van toekomstige betalingen of ontvangsten van liquide middelen tijdens de verwachte looptijd van het financiële instrument of, indien relevant, een kortere periode, exact disconteert tot de nettoboekwaarde van het financiële actief of de financiële verplichting. De effectieve rentevoet wordt vastgesteld op het moment van eerste verwerking. Bij de berekening van de effectieve rentevoet maakt de rechtspersoon een schatting van de kasstromen, waarbij rekening wordt gehouden met alle contractuele bepalingen van het financiële instrument (bijvoorbeeld vooruitbetaling, vervroegde aflossing en andere opties), maar niet met toekomstige kredietverliezen.

In de berekening worden alle door de contractpartijen betaalde of ontvangen provisies en vergoedingen opgenomen die integraal deel uitmaken van de effectieve rentevoet (zie hoofdstuk 270, paragraaf 1 — De

verwerking van opbrengsten), alsmede transactiekosten, en alle overige premies en kortingen. Er wordt verondersteld dat de kasstromen en de verwachte looptijd van een financieel instrument of een groep van vergelijkbare financiële instrumenten betrouwbaar kan worden geschat. In het zeldzame geval waarin de kasstromen of de verwachte looptijd van het financiële instrument (of groep van financiële instrumenten) niet betrouwbaar kunnen, respectievelijk kan, worden geschat, gaat de rechtspersoon uit van de contractueel bepaalde kasstromen over de gehele contractduur van het financiële instrument (of groep van financiële instrumenten). In bijlage 12 bij dit hoofdstuk 290 Financiële instrumenten is een voorbeeld opgenomen van verwerking volgens de effectieve rentemethode.

Effectieve-rentemethode: een methode voor het berekenen van de geamortiseerde kostprijs van een financieel actief of een financiële verplichting (of een groep van financiële activa of financiële verplichtingen) en voor het toerekenen van rentebaten en rentelasten aan de desbetreffende periode op basis van de effectieve rentevoet. In bijlage 1 bij dit hoofdstuk 290 Financiële instrumenten is een voorbeeld van de toepassing van de effectieve rentemethode uiteengezet.

Geamortiseerde kostprijs: het bedrag waarvoor een financieel actief of een financiële verplichting bij de eerste verwerking in de balans wordt opgenomen, verminderd met aflossingen op de hoofdsom, vermeerderd of verminderd met de via de effectieve-rentemethode bepaalde cumulatieve amortisatie van het verschil tussen dat eerste bedrag en het aflossingsbedrag en verminderd met eventuele afboekingen (direct, dan wel door het vormen van een voorziening) wegens bijzondere waardeverminderingen of oninbaarheid.

Het toepassen van lineaire amortisatie bij het bepalen van de geamortiseerde kostprijs in plaats van het toepassen van de effectieve-rentemethode wordt als alternatief toegestaan indien lineaire amortisatie niet tot belangrijke verschillen leidt ten opzichte van het toepassen van de effectieve rentemethode.

Bijlage 1 Voorbeeld van de effectieve-rentemethode

Een onderneming heeft op 1 januari 20x0 een vijfjarige € 100.000 obligatielening uitgegeven met een jaarlijkse coupon van 8% tegen € 94.418. De transactiekosten bedragen € 2.000. De kostprijs van € 92.418 (de reële waarde opbrengst van de lening verminderd met de transactiekosten) is de eerste waardering van deze obligatielening. Deze kostprijs (eerste waardering) zal over de resterende looptijd aangroeien tot het aflossingsbedrag van € 100.000.

Op basis van de kasstromen wordt de interne rentevoet (ook wel internal rate of return, IRR genoemd) of effectieve rente berekend door middel van de volgende formule:

$$-92.418 + 8.000/(1+r)^1 + \dots + 8.000/(1+r)^5 + 100.000/(1+r)^5 = 0.$$

Hieruit resulteert een disconteringsvoet van 10%. Deze disconteringsvoet van 10% ~~is gelijk aan de interne rentevoet~~ en vormt de effectieve rente, die gedurende de resterende looptijd in de winst-en-verliesrekening zal worden opgenomen (in overeenstemming met alinea 523a).

Het verloop van de geamortiseerde kostprijs van de obligatieleningen in het eerste en het tweede jaar is als volgt:

		Bank	Obligatielening	Interestkosten
1 januari 20x0	Uitgifte obligatielening	92.418	(92.418)	
31 december 20x0	Interestkosten (10% van 92.418)		(9.242)	9.242
31 december 20x0	Couponafrekening	(8.000)	8.000	
		84.418	(93.660)	9.242
31 december 20x0+1	Interestkosten (10% van 93.660)		(9.366)	9.366
31 december 20x0+1	Couponafrekening	(8.000)	8.000	
		76.418	(95.026)	18.608

Het verloop van de geamortiseerde kostprijs van de obligatielening over de gehele looptijd is als volgt:

	Couponafrekening (8%)	Aflossing	Interestkosten op basis van effectieve rente (10%)	Obligatielening
1 januari 20x0				92.418
31 december 20x0	(8.000)		9.242	93.660
31 december 20x1	(8.000)		9.366	95.026
31 december 20x2	(8.000)		9.503	96.529
31 december 20x3	(8.000)		9.653	98.182
31 december 20x4	(8.000)	(100.000)	9.818	0

Op 31 december 20x2 komen de onderneming en de leninggever een wijziging van de contractuele voorwaarden van de obligatielening overeen. Het betreft de aanpassing van de jaarlijkse coupon voor de resterende twee jaren (5% in plaats van 8%). Een dergelijke wijziging kan meerdere oorzaken hebben, waaronder bijvoorbeeld financiële problemen van de leningnemer en/of het meer in lijn brengen van de jaarlijkse coupon met de dan geldende marktrente.

De onderneming beoordeelt of deze wijziging resulteert in een belangrijke verandering in de economische realiteit van deze lening (in overeenstemming met alinea 109 van hoofdstuk 115). De onderneming concludeert dat dit niet het geval is.

De onderneming kan deze wijziging van de jaarlijkse coupon verwerken door (in overeenstemming met alinea 523b):

- a) het effect van de wijziging direct in het resultaat te verwerken; of
- b) het effect van de wijziging over de resterende looptijd van het financieel instrument in het resultaat te verwerken door het aanpassen van de effectieve-rentevoet.

Onder verwerkingswijze a. wordt het effect van de wijziging bepaald door de geamortiseerde kostprijs van de lening te herberekenen als de contante waarde van de gewijzigde contractuele kasstromen, verdisconteerd tegen de oorspronkelijke effectieve rentevoet van de lening ad 10%. Een eventueel verschil met de geamortiseerde kostprijs direct voorafgaand aan de wijziging wordt dan op het moment van de wijziging als resultaat verwerkt. De herberekende geamortiseerde kostprijs van de lening bedraagt $91.322 (= 5.000/(1 + 0,1)^1 + 5.000/(1 + 0,1)^2 + 100.000/(1 + 0,1)^2)$. De aanpassing in de geamortiseerde kostprijs ad $5.207 (= 96.529 - 91.322)$ wordt direct in het resultaat verwerkt.

Het verloop van de geamortiseerde kostprijs van de obligatielening over de gehele looptijd is dan als volgt:

	Couponafrekening (8%/5%)	Aflossing	Interestkosten op basis van effectieve rente (10%)	Resultaat als gevolg van wijziging	Obligatielening
1 januari 20x0					92.418
31 december 20x0	(8.000)		9.242		93.660
31 december 20x1	(8.000)		9.366		95.026
31 december 20x2	(8.000)		9.503		96.529
1 januari 20x3				(5.207)	91.322
31 december 20x3	(5.000)		9.132		95.454
31 december 20x4	(5.000)	(100.000)	9.546		0

Onder verwerkingswijze b. wordt aan de hand van de gewijzigde contractuele kasstromen een nieuwe effectieve rentevoet berekend. Als die verwerkingswijze wordt toegepast, bedraagt de nieuwe effectieve rentevoet 6,92% in plaats van de originele effectieve rentevoet ad 10%. Onder deze verwerkingswijze wordt het voordeel voor de onderneming van de overeengekomen wijziging in de jaarlijkse couponrente in het resultaat verwerkt over de resterende looptijd van de obligatielening door toepassing van een lagere effectieve rentevoet.

Het verloop van de geamortiseerde kostprijs van de obligatielening over de gehele looptijd is dan als volgt:

	Couponafrekening (8%/5%)	Aflossing	Interestkosten op basis van effectieve rente (10%/6,92%)	Obligatielening
1 januari 20x0				92.418
31 december 20x0	(8.000)		9.242	93.660
31 december 20x1	(8.000)		9.366	95.026
31 december 20x2	(8.000)		9.503	96.529
31 december 20x3	(5.000)		6.678	98.207
31 december 20x4	(5.000)	(100.000)	6.793	0

Voorgestelde wijzigingen RJK-bundel

Alinea 108a van hoofdstuk A2:

Een op de balans opgenomen actief of post van het vreemd vermogen blijft op de balans indien een transactie niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot dit actief of deze post van het vreemd vermogen. Dergelijke transacties geven in beginsel geen evenmin aanleiding tot het verantwoorden van resultaten. Deze situatie kan zich bijvoorbeeld voordoen indien de een transactie vanuit het gezichtspunt van de economische realiteit moet worden beschouwd als een (her)financiering van een ~~bestaand~~ reeds op de balans opgenomen actief in plaats van een verkoop van dat actief.

Bij de beoordeling of sprake is van een belangrijke verandering in de economische realiteit wordt uitgegaan van die economische voordelen en risico's die zich naar waarschijnlijkheid in de praktijk zullen voordoen, en niet op voordelen en risico's waarvan redelijkerwijze niet te verwachten is dat zij zich voordoen. Bij de beoordeling van risico's inzake een debiteurenportefeuille betekent dit bijvoorbeeld dat wordt uitgegaan van het redelijkerwijs te schatten risico van oninbaarheid en niet van het maximaal mogelijke risico. Indien de juridische overdracht van de debiteurenportefeuille niet leidt tot een belangrijke verandering in het feitelijk verwachte risico van oninbaarheid blijft de debiteurenportefeuille op de balans.